

ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

В България има много природни богатства. Те са разнообразни по вид и единствени по рода си. Затова ние сме намерили начини за запазване на естественото им развитие и тяхната уникалност. Според закона защитените територии в България се делят на определени категории:

1. резерват
2. национален парк
3. природна забележителност
4. поддържан резерват
5. природен парк
6. защитена местност

Най-строгата защитена природна територия е **резерват**. В резерватите се съхраняват уникални естествени екосистеми, включващи характерни и забележителни диви разстителни и животински видове и местообитанията им. В резерватите са забранени всякакви дейности с изключение на тяхната охрана. Посещенията с научна цел, събиране на семенен материал от диви растения и животни се осъществява след разрешение на Министерството на околната среда и водите. Един от най-красивите български резервати е *“Вълчи дол”*.

Намира се в Бойник планина, южно от язовир Студения кладенец, край Крумовград. Той е единствен строг резерват в Източните Родопи, като осигурява опазването на една от най-дивите и запазени части. Включва разнообразни местообитания – скали, пасища, храсталаци, букови и дъбови гори. Растителността в резервата е многообразна. По-голямата част от горите са сухолюбиви – от благун, цер, космат дъб. В по-високите части на неголяма площ са разположени мезофилни гори. Храстовата растителност заема големи площи от съобществата на драката, келявият габър, мъждрянът, кленът и червената хвойна. Билните части са заети от люляк, твърде характерен за резервата. Тревната растителност е представена от серотермни тревни съобщества на садина, белизма, разперена овсига. По скалните местообитания са разположени растителни съобщества с голямо видово разнообразие, редица редки и ендемични видове като източен игловръх, трипръста и азиатска каменоломка, испанска тлъстига. В резервата са установени 14 вида растения, включени в Червената книга на България – родопска горска майка, родопски силивряк, хипомаратум, сръбски ранилист.

Изключителното разнообразие на грабливи птици в резервата установява 23 вида, от които 21 са включени в Червената книга. Световно-заstraшените черен лешояд и царски орел намират храна и почивка във "Вълчи дол", още черният щъркел, гарванът, бухалът, скалната зидарка и др. Влечугите и земноводните са 21 вида, сред които змиегушерът, змията червейница, смокът мишкар, тънкият стрелец, вдлъбнаточелият смок. От едрите бозайници се срещат вълкът, дивата свиня, сърната и еленът-лопатар. В района на резервата е забранена всяка човешка дейност. Достъпът е ограничен, но въпреки това сериозен проблем е браконьерският лов на едър дивеч.

Националните паркове са защитени територии, в чиито граници не попадат селища и населени местности. Те включват естествени екосистеми с голямо разнообразие на растителни и животински видове и местообитания с характерни и забележителни ландшафти и обекти на неживата природа. Дейностите в националните паркове са насочени към поддържане разнообразието на екосистемите и биологичното разнообразие в тях, към предоставяне на възможности за развитие на научни, образователни и рекреационни дейности и към създаване на предпоставки за развитието на екологичен туризъм и екологосъобразен поминък на населението.

За **Природни забележителности** се обявяват характерни и забележителни обекти на неживата природа – скални форми, пещери, водопади, находища на вкаменелости и др. В природните забележителности са забранени всички дейности, които могат да нарушат естественото им състояние и намалят естетическата им стойност. Според целите им на обявяване се разделят в 5 групи

1. Опазващи единични екземпляри от вековни или редки дървета и храсти
2. Опазващи находища на редки растения или групи дървета.
3. 3. Обявено за опазването на гнездови находища на редки птици. Такава е *"Кован кая"*
4. Природни забележителности, обявени за опазването на характерни скални образувания, водопади и пещери
5. 5. Обявени за опазването на обекти с историческо значение като *"Калето"* и *"Каменината къща"*

Природната забележителност *"Кован кая"* се намира в Хасковска облас край село Горно поле. Обхваща скални комплекси, сипеи, открити терени и храсталаци, разположени на северния бряг на р. Арда. *"Кован кая"* е обявена с цел опазване на редки и застрашени видове птици. Срещат се голям брой скалолюбиви видове с ограничено разпространение в България. Такива са синият и пъстрият скален дрозд, скалната

зидарка, скална и червенопръста лястовица, алпийски бързолет и испанско каменарче. От включените в Червената книга се срещат белограв лешояд, египетски лешояд, белоопашат мишелов, черен щъркел. От влечугите са световно застрашените шипобедрена и шипоопашата костенурка, влючените в Червената книга змиегушер и турска боа. Там бе открито едно от малкото убежища на защитения в България булдогов прилеп. Със заповед за обявяване в "Кован кая" се забраняват всякакви дейности, които биха довели до нараняване на растенията, безпокоенето на дивите животни или разрушаване на леговищата им, както и всякакви минно-геоложки дейности, стоителство и моторни превозни средства.

Поддържаните резервати съхраняват екосистеми, включващи редки и застрашени растения и животни и местообитанията им. С цел възстановяване на популацията се извеждат поддържащи, направляващи, регулиращи и възстановителни дейности, всички други дейности с изключение на охрана са забранени. Такива са

"Боровец"

,"
"Борака"

,"
"Чамлъка"

,"
"Женда"

Природните паркове са защитени територии, включващи разнообразни екосистеми с растителни и животински видове, техните местообитания, забележителни ландшафти и обекти на неживата природа. За разлика от националните паркове, в границите на природните могат да попадат населени места, селища и курорти, както и да осъществяват производства и дейности, незамърсяващи околната среда.

За **защитени местности** се обявяват територии с характерни или забележителни ландшафти, местообитания на застрашени, редки или уязвими растителни и животински видове и съобщества. В защитените местности са забранени дейностите, противоречащи на изискванията за опазване на конкретните обекти, заради които са обявени. Според целта на обявяване и площта ЗМ могат да се разделят на 3 основни групи:

1. ЗМ с площ под 100 хектара, за опазване на находища на редки растения или пещери с колонии на прилепи. Такива са "Орешари" край Крумовград, който обхваща живописен карстов район с множество скални венци, арки и пещери край

р.Арда. Разнообразният релеф и преобладаващата варовикова скална основа определят богатството на флората и растителността. Срещат се 4 реликтни защитени вида, още над 10 вида растения от националната Червена книга, също и други редки и ендемични растения. Характерни са влечуги и земноводни, различни видове птици като черен щъркел, чавка и алпийски бързолет, пещерите са убежище на редица видове прилепи. Край Иваиловоград се намира друга ЗМ от същия вид, наречена

“Ликана”

. Тя се характеризира със сложна геоморфология и е заета от дъбово-келявогабъррова гора. Срещат се много средиземноморски храстовидни видове. Впечатляващо е богатството на орхидеи – 15 вида и единственото находище за страната на дремникковият главопрашник. От другия край на Иваиловоград се намира ЗМ

“Дупката”

. Там се среща сухолюбива растителност на варовит терен, смесена с широколистна гора и богато разнотравие, включващо средиземноморски видове, ароматни треви и полухрасти. Видовете от Червената книга на България са над 10 – 13 вида орхидеи и характерни представители на херпетофауната. Установени са 4 вида прилепи. Край село Маджарово, Хасковска област, се намира ЗМ

“Гюргена”

. Тя обхваща дол, врязан във вулканични скали, пълни с множество пещери, ниши и площадки. Склоновете са покрити с дъбови гори, средиземноморски растения като плюскач, жасмин, бодлив залист. Срещат се пеперудов салеп и горска майка. Херпетофауната е представена от смок мишкар, голям стрелец и сухоземни костенурки.

В

“Гюргена”

гнездят 36 вида птици, много от които защитени в Европа и България, както и 3 вида прилепи и рекордно висока численост на колонията им. ЗМ

“Рибино”

се намира край с. Рибино, Крумовград. Обхваща канъона на р. Талашман дере, в който са разположени едни от най-големите източнородопски пещери с дължина на галериите над 600м. В пещера “Самара” протича подземна река, която излиза на повърхостта като карстов извор. Пещерната фауна е една от най-богатите, открити са 3 нови вида безгръбначни животни. Установени са 8 вида земноводни, както и 8 вида прилепи от Световния Червен Списък.

2. ЗМ с площ над 100 хектара, обявени с цел опазване на хабитати и голям брой видове от разнообразни групи. Такава е *“Момина скала”* на южния бряг на р.Арда. Включва 150м скални комплекси, сипеи, гори. В нея попадат значими паметници на културата – две тракийски гробници, тракийско селище, скални ниши, жертвеник и средновековна крепост. Там са установени около 600 вида растения, над 300 вида нощни и дневни пеперуди и около 160 вида гръбначни животни, сред които застрашени на национално, европейско и световно ниво. ЗМ

“Патронка”,

близо до

“Момина скала”

, се отличава със стръмни и силно пресечени брегове, дъбови гори, скални комплекси и сипеи. Горите са главно сухолюбиви, а храстовидната растителност е представена от

келяв габър и средиземноморски видове. “Патронка” е обитавана от 77 вида птици, от които 24 са застрашени на европейско ниво. На северният бряг на р. Арда е разположена ЗМ

“Черната скала”.

На площта ѝ са разположени мозаичен тип растителност, богата на красиво цъфтящи видове. Тя е от съществено значение за опазването на влечуги и защитени земноводни. 67 гнездящи вида намират убежища там, а 22 са застрашени в Европа. Край Кърджали също има множество ЗМ. Една от тях,

“Меандрите на Бяла река”

, която обхваща долната част на Бяла река, е силно отдалечена от населени места и има изключително разнообразие на флора и фауна. Срещат се много от застрешените видове и съобщества на флората, 7 застрашени вида земноводни и 19 влечуги. През 1996г. там е открит нов вид риба, наречен родопски щипок. Гнездят 94 вида птици, както и защитени видове бозайници. На северния бряг на яз.Студен кладенец се намира ЗМ

“Юмрук скала”

, която влючва изключително красив скален комплекс. Скалните местообитания са заето от растителни съобщества с отворена структура с участието на тлъстига, мащерки и каменоломки, също и ксеротермни дъбови гори. Това е едно от леговищата на белоглавият лешояд, и още 16 вида защитени птици. До “Юмрук скала” се намира ЗМ *“Средна Арда”*

Включва скален комплекс, открити терени, храсталаци и гори. Растителната покривка е предимно сухолюбива – храсталаци на драка. Най-значимите находища на ендемични и реликтни растения са в долината на р.Арда, и други защитени и редки видове. Херпето- и отнитофауната са представени с много защитени видове. Множеството пещери са убежища на колонии прилепи от 10-12 000. Близо до ЗМ

“Орешари”

, край яз. Студен кладенец се намира ЗМ

“Големият сипей”

. Забележителните скални комплекси се съчетават с сухолюбива растителност. Храстовата и тревните съобщества заемат останалата част.

“Големият сипей”

е от изключително значение за опазването на птиците. Там се намира единствената в страната колония на сиви чапли и 7 биомно ограничени видове птици от средиземноморски вид. Разположена край Кърджали и Гърция, с най-голяма площ в Източните Родопи, ЗМ

“Гюмюрджински снежник”

осигурява опазването на вековни букови и смесени гори и находища на застрашени видове растения и животни. От големият брой дървета, някои индивиди са надминали 400г. възраст. На територията са установени 62 дървесни и храстови вида. Фауната все още не е добре проучена.

3. Защитени местности, обявени с цел опазването на красив ландшафт. Такава е ЗМ “Дефилето”, обхващаща част от дефилето на р. Харманлийска, непосредствено до град Харманли.

